

Науково-дослідний економічний інститут

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№9 (136)**

Київ 2012

Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 9 (136) / Наук. ред. І.Г. Манцуров. – К., 2012. – 198 с.

Рекомендовано Вченою радою НДЕІ

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до постанови Президії ВАК України від 14 жовтня 2009 р. №1–05/4 даний збірник віднесено до наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (перелік №1, розділ «Економічні науки»).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

І.Г. МАНЦУРОВ, доктор економічних наук, професор (науковий редактор)

І.К. БОНДАР, доктор економічних наук, професор (заст. наукового редактора)

А.О. СИГАЙОВ, доктор економічних наук, професор (заст. наукового редактора)

В.Ф. БЕСЕДІН, доктор економічних наук, професор

В.М. ЛИЧ, доктор економічних наук, професор

В.І. ПИЛА, доктор економічних наук, професор

О.Ю. РУДЧЕНКО, доктор економічних наук, професор

О.С. ЧМИР, доктор економічних наук, професор

М.М. ШАГОВАЛОВА, кандидат економічних наук

РЕЦЕНЗЕНТИ

Ю.В. ГОНЧАРОВ, доктор економічних наук, професор

Формування ринкових відносин в Україні, 2012. Реєстраційний № КВ 5350

© Науково–дослідний економічний інститут, 2012

складним соціальним феноменом, коли неможливою є перемога будь-якої моделі соціальної системи. За А. Зиннов'євим і взагалі «найбільше, на що ці народи, які західні-зуються, можуть розраховувати, це опинитися у сфері влади, злиття й колонізації Заходу, причому на тих ролях, які їм може дозволити сам Захід» [16, с. 19]. Причому, за С. Хантингтоном, для того, щоби країна при цій трансформації змогла забезпечити культурну ідентичність, слід дотримуватися трьох умов: 1) політична та економічна еліта країни в цілому має підтримувати і вітати цей крок, 2) народ має погодитися на прийняття нової ідентичності, 3) панівні групи тої цивілізації, у які намагається влитися розколота країна, мають бути готові прийняти «новонаверненого»; саме еліта має надзвичайне значення при подоланні розколу країни [див.: 17, с. 45]. Гуманізовані технології постмодерну тому не можуть бути соціально нейтральними. Вже на стадії проектування в них закладається свідомо орієнтація на розвиток і збагачення національної культури.

Висновки

Процеси глобалізації закономірно поглиблюють вплив міжнародного середовища на розвиток національної економіки. Формування громадянського суспільства, його модернізація, захист національних інтересів вимагають постійного системного удосконалення методології дослідження економічних відносин, творчого пошуку ефективних механізмів її розвитку на основі аналізу та синтезу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д., Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
2. Lansbury R.D. Perspectives of Industrial Relations in the Twenty-First Century // The Perspectives of Industrial Relations in the 21st Century. IIRA 3rd Asian Regional Congress. – Vol. 4. – 1997. – P. 3–17.
3. Double Shift. Transforming Work in Postsocialist and Postindustrial Societies / Ed. by B. Silverman, R. Vogt, M. Yanowitch. – N.Y., L.: M.E. Sharpe, Inc., 1993. – 217 p.

4. Конкурентоспроможність і сталий розвиток у глобальній перспективі. Доповіді і повідомлення Міжнародної наукової конференції / За ред. Білоруса О.Г., Ворони В.М. – К.: ICEIMB НАН України, ІС НАН України, 2005. – 203 с.

5. Шедяков В.Е. Конкурентоспроможність національного проекту економічного розвитку в інформаційну епоху // Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць. – 2005. – №10 (53). – С. 16–22.

6. Чухно А. Новая экономическая политика // Экономика Украины. – 2005. – №6. – С. 4–10.

7. Апатова Н. Методологические основы исследования информационной экономики // Экономика Украины. – 2005. – №7. – С. 58–65.

8. Производство как общественный процесс (актуальные проблемы теории и практики) / Отв. ред. В.И. Толстых. – М.: Мысль, 1986. – 350 с.

9. Beck U., Giddens A., Lash S. Reflexive Modernisation: Politics, Traditions and Aesthetics in the Modern Social Order. – Cambridge: Polity Press, 1994.

10. Отчуждение труда: история и современность / Я.И. Кузьминов, Э.С. Набиуллина, В.В. Радаев, Т.П. Субботина. – М.: Экономика, 1989. – 287 с.

11. Егоров И.А. Логика экономического процесса: социоэкономический синтез // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – №4. – С. 27–36.

12. Лич В.М. Трудовой потенциал: теория та практика відтворення. – К.: Наук. світ, 2003. – 313 с.

13. Суименко Е.И., Ефременко Т.О. Homo economicus современной Украины. Поведенческий аспект. – К.: Институт социологии НАНУ, 2004. – 244 с.

14. Український соціум: інтеграція інтелектуального потенціалу / За ред. Врублевського В.К. – К.: Інститут соціології НАНУ, 2005. – 396 с.

15. Гаджиев К.С. Вестернизация или особый путь модернизации? // Политические исследования. – 2008. – №4. – С. 148–162.

16. Зиновьев А.А. Запад. Феномен западнизма. – М.: Эксмо, 2003. – 512 с.

17. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис. – 1994. – №1. – С. 33–48.

Т.А. ГОВОРУШКО,
д.е.н., професор, Національний університет харчових технологій,
І.П. СИТНИК,
к.т.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Функції і роль грошей у сучасній економіці

У статті розглядаються дискусійні питання щодо функцій грошей та їх впливу і ролі в сучасній економіці.

Ключові слова: гроші, вартість грошей, форми грошей, функції грошей, світові гроші.

В статье рассматриваются дискуссионные вопросы относительно функций денег и их влияния и роли в современной экономике.

Ключевые слова: деньги, стоимость денег, формы денег, функции денег, мировые деньги.

The article deals with controversial issues concerning the functions of money and their influence and role in modern economy.

Keywords. Money, value for money, a form of money, functions of money, the world's money.

Постановка проблеми. У сучасній економічній теорії не знайти однозначної відповіді на питання про функції грошей та їхню кількість в силу складної рухливої, динамічної природи грошей. Неможливо уявити існування економічної системи без грошей, і в такій системі гроші мають виконувати певні функції.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Спроби з'ясувати сутність, функції та роль грошей тривають давно. Ці питання були поставлені ще в працях класиків політекономії А. Сміта і Д. Рікардо. Надалі вони зазнали узагальнення і критичної переробки іншими великими теоретиками XIX–XX століть К. Марксом, Дж.С. У. Дживонсом, Л. Вальрасом, А. Маршаллом та іншими [1, 13]. У першій половині XX століття теорію грошей розвивали у своїх працях класики сучасної економічної науки – Дж. Хікс, П. Самуельсон, Дж. Тобін, Ф. Модільяні, Д. Патінкін, М. Фрідмен та ін. Продовжили дослідження науковці нашої доби: К.Р. Макконел та Л.С. Брю, В.М. Усоскін, Л.Н. Красавіна, Г.І. Кравцова, М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна, А.І. Щетинін, А.В. Демківський. Аналізуючи сучасні теоретичні дослідження щодо функцій грошей та їхньої ролі в сучасній економіці, маємо відмітити суперечливу природу поглядів, що виявлена у джерелах [8, 9, 11, 12]. Саме тлумачення окремих функцій грошей та їх кількості на сьогодні залишається дискусійним і вимагає подальших досліджень в умовах сучасної економіки.

Мета статті – більш глибоко дослідити питання функцій грошей в умовах минулого і сьогодення, показати своє бачення даної проблеми, оскільки вважаємо її актуальною і в сучасних умовах економіки, яка зазнає постійних змін і перетворень.

Виклад основного матеріалу. Функція – багатозначне поняття (з лат. *Functio*), означає звершення, виконання. Цей термін вживається для опису діяльності, зв'язку різних категорій або означає діяльність, роль об'єкта в рамках деякої системи (виконувати роботу). Оскільки гроші є невід'ємною складовою частиною економічної системи суспільства, розуміти функції грошей необхідно через їх основні завдання, яке вони виконують у цій системі. Різноманітність форм грошей і безліч виконуваних завдань породжують чисельні дискусії щодо тлумачення окремих видів функцій та їхньої кількості. Дискусії ведуться як між представниками різних теоретичних шкіл, так і всередині кожної з них. Ряд відомих економістів визнають лише три функції грошей і абстрагуються від решти. Відомий англійський економіст Л. Харріс у своїй праці «Грошова теорія» говорить лише про функції грошей як засобу обігу, збереження вартості та одиниці розрахунку і зовсім не згадує інші їхні функції [14].

Найбільш повну характеристику функцій повноцінних грошей дав К. Маркс у «Капіталі» [9]. Більшість представників класичної (марксистської) економічної теорії визнають п'ять функцій. Проте вони мають різні погляди щодо суті кожної з них. Пропонуємо більш детально розглянути такі функції грошей: міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження вартості і світових грошей.

Гроші як міра вартості – це функція, в якій гроші забезпечують вираження й вимірювання вартості товарів, надаючи їм форму ціни. Виступаючи мірою вартості, гроші можуть вимірювати вартість усіх товарів, навіть якості різних товарів, і слугувати посередником при визначенні ціни. Отже, вартість кожного товару або послуги виражається в ціні, яка є кількістю грошових одиниць, на які товар або послуга можуть бути обмінені. Така можливість дозволяє учасникам торговельних угод легко порівнювати відносну цінність різних товарів і, відповідно, уникнути складних обмінних пропорцій.

Для порівняння цін різних товарів необхідно виражати їх в однакових одиницях, тому одиниці виміру вартості в кожній країні визначаються масштабом цін [9]. Коли гроші відносяться до самих себе, вони виступають як масштаб цін. Масштаб цін – це певна кількість грошової одиниці, визнана за еталон, у співвідношенні з якою визначаються всі інші ціни і грошові одиниці. Коли роль грошей виконували золото і срібло, масштабом цін встановлювалася вагова кількість металу у грошовій одиниці для виміру цін усіх інших товарів. За часів золотого стандарту масштаб цін виражав кількість металу, срібла, золота, яка відповідала одній грошовій одиниці національної валюти, в якій вівся облік вартості товарів, – долара, фунта стерлінгів, марки та ін. Сучасний масштаб цін є незалежним від кількості золота, і грошові одиниці є незалежними від золотих резервів. Встановлення офіційного масштабу цін відбувається стихійно в процесі ринкового обміну шляхом порівняння вартості товарів за допомогою ціни, яка формується на ринку [2, 5, 15]. Отже, з часом відбулася трансформація функції грошей як міри вартості. Сучасні гроші не мають власної вартості, але виконують функцію порівняння вартостей. Сьогодні роль грошей як міри вартості і на мікро-, і на макроекономічному рівні полягає у забезпеченні виміру і порівнянні виробничих витрат і отриманих результатів.

Гроші як засіб обігу. Друга найважливіша функція грошей – це функція, в якій гроші є посередником в обміні товарів і забезпечують їхній обіг. Із функцій грошей як міри вартості і засобу обігу впливають усі інші функції грошового товару, а саме: функція грошей як засобу утворення нагромаджень, функції грошей як засобу платежу і світових грошей. Ці функції є проявом сутнісної характеристики грошей як загального вартісного еквівалента, вони не ізольовані одна від одної, а знаходяться у найтіснішому взаємозв'язку.

У процесі товарообігу головною особливістю функції грошей як засобу обігу є те, що в цій функції гроші використовуються їхніми власниками як купівельний засіб і обслуговують акти купівлі–продажу товарів і послуг як споживчого, так і виробничо–технічного призначення. Гроші виступають засобом об'єднання різних виробників і споживачів в єдиний економічний організм, засобом обігу товарів, вони переміщують товари з одних рук в інші, дозволяючи уникнути неефективного бартерного обміну [3, 4, 15].

Нинішні паперові гроші повністю справляються з цією функцією грошей, крім цього, розвиток різних форм і видів

неповноцінних грошей, що прийшли на зміну повноцінним грошам, дали поштовх розвитку виробництва і товарообмінних операцій, дозволивши значно знизити витрати виробництва товарів і послуг, скоротити витрати обігу і збільшити середню норму прибутку. Останнім часом великий розвиток отримали електронні гроші, електронні перекази грошових коштів і міжбанківський електронний кліринг. Зародився електронний грошовий обіг, у рамках якого електронні гроші функціонують як засіб обігу і засіб платежу [6, 7].

Гроші як засіб платежу. Це функція, в якій гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення.

У ході товарно-грошового обміну часто виникає розрив у часі між передачею товару покупцеві і отриманням грошей від покупця та навпаки. Розподіливши продаж товару і оплату в часі, гроші стали виступати в новій функції – функції засобу платежу.

В умовах ринкової економіки безліч товаровиробників змушені купувати товари в кредит. При продажу товарів у кредит, тобто коли відбувається відрив руху грошей від руху товарів, виникає ймовірність створення кризових ситуацій, пов'язаних з несвоєчасною сплатою зобов'язань чи затримкою поставки сплачених товарів та ін. [4, 5]. Виникнення проблем в одного з боржників перед кредитором, який, у свою чергу, виступає боржником перед іншим кредитором, провокує ланцюгову реакцію масових банкрутств, яка може призвести від кризи в окремі галузі економіки до світової економічної кризи. Для запобігання таких ситуацій має місце скорочення відтермінування в часі між рухом грошей і рухом товарів. Таким чином, необхідною умовою правильного виконання грошима функції засобу платежу є відповідність номінальної суми платежу її реальній величині та дотримання терміну платежів.

Гроші як засіб нагромадження. Ознаками цієї функції є здатність грошей бути засобом збереження вартості, виходячи зі сфери обігу, втіленням суспільної форми багатства. Гроші дозволяють зберегти частину отриманих доходів на майбутнє, умовно законсервувати їх до тих пір, поки вони не будуть потрібні. Як засіб нагромадження гроші мають володіти здатністю зберігати вартість на певний період часу і обов'язково бути реальними.

Виконання грошима функції нагромадження стало передумовою виникнення кредитних відносин. Можливість отримання кредитів, тобто тимчасово вільних коштів, дає змогу розвиватись як окремому товаровиробнику, так і розвивати економіку окремої держави в цілому [2].

Сьогодні накопичення грошей здійснюється як на рівні держави у вигляді золотовалютних резервів, так і на рівні окремих господарюючих суб'єктів.

Як засіб нагромадження гроші є популярною формою зберігання, але не унікальні, оскільки вони знецінюються з інфляцією. Втім гроші більш ліквідні, ніж більшість інших засобів збереження вартості.

Виконуючи функцію засобу нагромадження, гроші дають поштовх для розвитку й економічного прогресу. Зменшення заощаджень (нагромаджень) на макроекономічному рівні є попередженням або сигналом для економіки про зниження інвестицій, а це, у свою чергу, призведе до зниження темпів відтворення та ефективних ринкових перетворень, оскільки існує пряма залежність між темпами зростання ВВП та інвестиціями [10].

Світові гроші. Обслуговуючи рух вартості в міжнародному економічному просторі (обороті) і забезпечуючи реалізацію взаємовідносин між країнами, гроші виконують функцію світових грошей.

У кожній державі світу існує власна грошова система. Беручи участь у міждержавних господарських взаєминах, наданні послуг зовнішньому партнеру, жодна держава не може змусити іншу державу приймати у сплату за товари та послуги або для погашення інших зобов'язань свої національні грошові знаки.

Міжнародний валютний фонд у 1970 році з метою подолання зростаючої асиметрії резервних валют США і Великої Британії проти валют провідних європейських країн та Японії, а також заради збільшення міжнародної ліквідності ввів в обіг спеціальні права запозичення (SDR – Special Drawing Rights). На сьогодні SDR (СДР) – це емітовані Міжнародним валютним фондом платіжні засоби, які використовуються ним для безготівкових міжнародних розрахунків через записи на спеціальних рахунках та як розрахункова одиниця МВФ. Паралельним шляхом відбувся розвиток європейської валютної системи. Так, із березня 1979 року був введений прообраз євро – єдиної розрахункової валюти – ЕКЮ (ECU), а з січня 1999 року – євро (EUR), грошові знаки якої з'явилися в 2002 році. Євро є прикладом об'єднання валютних систем ряду країн, яке дозволило вирішити проблему міждержавних платежів між цими країнами шляхом переходу на єдину валюту [16].

Століттями роль світових грошей виконували благородні метали (золото, срібло), іноді дорогоцінне каміння. У наш час у ролі світових грошей виступають СДР, євро, долар США, фунт стерлінгів, ієна, хоча економічні суб'єкти можуть використовувати в міжнародних угодах інші валюти.

Функціональне наповнення світових грошей виражається в тому, що вони виступають як загальний платіжний засіб, як загальний купівельний засіб і як загальна матеріалізація суспільного багатства. Загальним платіжним засобом гроші виступають при погашенні міждержавних боргових зобов'язань, що виникають, наприклад, у зв'язку з продажем товарів у кредит або для врівноваження платіжного балансу між країнами. Як міжнародний купівельний засіб гроші використовуються при прямій купівлі товарів за кордоном та оплаті їх. Як матеріалізація суспільного багатства гроші є засобом перенесення національного багатства з однієї країни в іншу при стягненні контрибуцій, репарацій, субсидій або наданні позик, тобто без зустрічного переміщення товарів чи погашення боргу.

Таким чином, світові гроші, повторюючи всі основні функції грошей на внутрішньому ринку, обслуговують зовнішні економічні відносини країн світу. Виділення функції «світові гроші», незважаючи на виконання однакових функцій з грошима на внутрішньому ринку, відбувається з причини потреби не тільки у використанні на міждержавному рівні, а й у потребі суттєво інших грошей, вільноконвертованих, високоліквідних [2, 3, 15].

Роль грошей у різні періоди мала різну оцінку їхнього впливу на відтворювальні процеси. Так, у докапіталістичні часи їм надавалася нейтральна оцінка, в період між першою і другою світовими війнами роль грошей применшувалася. У сучасній характеристиці ролі грошей переважає думка, що грошам належить визначне місце. Але водночас ведеться полеміка щодо ролі держави в регулюванні кількості грошей та про ступінь залежності між кількістю грошей в обігу та рівнем економічної активності.

Сьогодні гроші є однією з найважливіших змінних в економіці та одним із пріоритетних напрямів економічної діяльності держави та її грошово-кредитної політики. Гроші необхідні для функціонування економіки, оскільки саме вони можуть привести в рух фінансовий механізм, здатний забезпечити розвиток виробничих сил. Гроші виступають рушійною силою розвитку економіки. Вже сама стихійна поява грошей як результату еволюції товарообміну і подальший їх розвиток призвела до того, що сучасний світ важко уявити без грошей. Роль грошей полягає в тих наслідках для суспільства, які на макро- і мікроекономічному рівні виникають від виконуваної ними роботи. Отже, починаючи з елементарної мотивації трудової діяльності, яка приносить дохід індивідуумам у сучасному суспільстві, гроші дають поштовх для запуску процесу виробництва.

Початок процесу відтворення матеріальних благ відбувається за певної участі грошей. Об'єднуючи засоби виробництва та робочу силу для виробництва товарів та послуг з метою задоволення попиту на ці товари, послуги, гроші виступають складовою частиною цього процесу, як елемент, завдяки якому отримують (купують) засоби виробництва та сировину, залучають робочу силу. Таким чином, гроші стають інструментом для балансування попиту та пропозиції, що дає змогу підтримувати стабільність товарних ринків та ринкової економіки.

Кожне підприємство завжди орієнтовано на створення прибутку. Зростання прибутку значною мірою визначає темпи економічного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення, створення капіталу. Грошове накопичення стає основою розвитку ринку позикових капіталів. Гроші безпосередньо беруть участь у кругообігу капіталу і приносять нові грошові кошти.

На сьогодні важко уявити економіку позбавлену кредитування. В сучасному суспільстві головним видом кредиту є банківський кредит, що надається у грошовій формі. Товар-

ний кредит застосовується тільки в окремих комерційних угодах, але погашення заборгованості за цим кредитом теж відбувається за допомогою грошей.

Державні фінанси є самостійною економічною категорією і являють собою грошові кошти, що знаходяться у власності держави або в його бюджеті. Бюджет за економічною суттю є головним інструментом держави у стимулюванні розвитку економіки та виконанні соціальних програм суспільства. Тому гроші, як бачимо, є основним інструментом організації фінансів.

Гроші виступають як засіб організації ринку цінних паперів. Продаж та купівля акцій, облігацій, векселів та інших цінних паперів здійснюється у грошовій формі. Подібно банкам ринок цінних паперів є найбільш вразливим сектором економіки, в якому починаються фінансові кризи. Після обвалу цього ринку виникає «чорна діра», що викликає знецінення капіталів, збитки, упущену вигоду і необхідність державного вливання бюджетних коштів для стабілізації економіки.

Гроші також відіграють роль загального засобу організації економічних відносин суспільства за фундаментальними напрямками економіки.

Висновки

Таким чином, роль сучасних грошей полягає в тому, що вони є загальним засобом організації економічних відносин суспільства, включаючи товарні, кредитні, фінансові та фондові відносини, а отже, виходять за рамки загального еквівалента товарного світу. Використання грошей у господарстві окремого виробника чи країни в цілому дозволяє визначати й аналізувати ефективність економічної діяльності, що дає можливість розробляти певні стратегії і виправляти помилки для подальшого розвитку економіки, що важливо для раціонального ведення справ та досягнення кращих результатів.

Список використаних джерел

1. Бурлачков В.К. Денежная теория и динамичная экономика: выводы для России. – М.: Эдиториал, 2003. – 352 с.
2. Гроші та кредит: Підручник. – 4-те вид., перероб. і доп. / М.І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2006. – 744 с.
3. Демківський А.В. Гроші та кредит: Навчальний посібник. – К.: Дакор; Вира-Р, 2003. – 528 с.
4. Денежное обращение и кредит при капитализме: Учеб. / Л.Н. Красавина, А.С. Гальчинский, В.Н. Шенаев и др.; Под ред. Л.Н. Красавиной. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Фин. и стат., 1989. – 366 с.
4. Деньги, кредит, банки: Справ. пособие / Г.И. Кравцова, Б.С. Войтешенко, Е.И. Кравцов и др.; Под ред. Г.И. Кравцовой. – Минск: Меркованне, 1994. – 270 с.
6. Коваленко Д.І. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 344 с.
7. Костіна Н.І. Банки: сучасні інформаційні технології: Навч. посібник. / Н.І. Костіна, В.М. Антонов, Н.І. Ганах. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 359 с.

8. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ. изд. В 2 т. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
9. Маркс К. Капитал. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1989. – 1078 с.
10. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посіб. / С.В. Мочерний. – 4-те вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 640 с.
11. Самуельсон П. Економіка: Підручник. – Л.: Світ, 1993. – 495 с.

12. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: ЭКСМО, 2007. – 960 с.
13. Усоскин В.М. Теории денег. – М.: Мысль, 1976. – 228 с.
14. Харрис Л. Денежная теория: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. В.М. Усоскина. – М.: Прогресс, 1990. – 750 с.
15. Щетинін А.І. Гроші та кредит: Підручник: Видання 3-тє, перероб. та доп. – К.: ЦУЛ, 2008. – 432 с.
16. www.imf.org – Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,
д.е.н., професор, НАВС

Дефіцитність економіки як наслідок впливу тінізаційних факторів зростання

У статті розглядаються причини функціонування дефіцитної економіки в Україні, шляхи її обмеження на основі використання детінізаційних факторів.

Ключові слова: дефіцитність національної економіки, міжсекторний розлом, специфічна форма елітної економіки, промислове планування, пакетне управління.

В статье рассматриваются причины функционирования дефицитной экономики в Украине, пути ее ограничения на основе использования детенизационных факторов.

Ключевые слова: дефицитность национальной экономики, межсекторный разрыв, специфическая форма элитной экономики, промышленное планирование, пакетное управление.

In article the reasons of function of deficit economy in Ukraine, ways of its limits on the basis of using of antishadow factors are examined.

Keywords: deficit of national economy, specific form of elite economy, industrial planning, batch management.

Постановка проблеми. Процеси деформації державного управління щодо забезпечення соціально-економічного розвитку країни, викликані ними масштабні загрози з боку факторів суттєвої дефіцитності соціально-економічних ресурсів, чинників тінізації обумовлюють необхідність створення системної їм протидії, становлення та розвитку теоретичних досліджень тіньових соціально-економічних явищ. У зв'язку з цим розгляд шляхів піднесення рівня економічної політики держави, в тому числі детінізаційних її сегментів, обмеження тінізаційно-дефіцитногенних факторів впливу на економіку є актуальним напрямом економічних досліджень, засобом значного поглиблення вивчення природи тіньових механізмів.

Необхідність протидії тіньовій економіці знайшла відображення в ряді важливих законодавчих, нормативно-правових актів держави, таких як Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011), Указ Президента Ук-

раїни «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003, №84/2003), проект Державної програми детінізації економіки, Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005, №1615/2005), постановках Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007–2009 роки» (2006, №1767), з питань відстеження процесів тінізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання, цілому ряді відомчих актів тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, В.М. Поповича, О.В. Турчинова та інших. Значний внесок у розробку адміністративно-правових, кримінально-правових, кримінологічних аспектів протидії тіньовій економіці здійснили вітчизняні вчені-юристи. В той же час у зв'язку з недостатнім системним вивченням явища тіньової економіки, особливостей прояву тіньової економіки як дефіцитногенної системи у вітчизняних умовах потребують подальшого спеціального вивчення.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного забезпечення вивчення сутності тіньової економіки та формування засад ефективної економічної детінізаційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Одним із найсуттєвіших негативних інституційних атрибутів сучасної моделі розвитку вітчизняної економіки є її дефіцитність.

Як відомо, фундаментальні дослідження явищ дефіциту знайшли відображення в працях угорського економіста Яноша Корнаї, зокрема в його відомій роботі «Дефіцит» [1; 2, с. 53–60].

Надзвичайно важливим для нас є висновок Я. Корнаї про те, що дефіцит хоч і є неминучим атрибутом надцентралізо-

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

ЛИЧ В.М., ШЕДЯКОВ В.Є. Удосконалення методології дослідження системи економічних відносин у процесі модернізації суспільства	3
ГОВОРУШКО Т.А., СИТНИК І.П. Функції і роль грошей у сучасній економіці	7
ПРЕДБОРСЬКИЙ В.А. Дефіцитність економіки як наслідок впливу тінізаційних факторів зростання	11
ПЕДЬ І.В., ЛИСЕНКОВ Ю.М., ЯЦУК С.П. Антикризисні заходи: досвід країн Європейського Союзу	16
НАЙДЬОНОВ В.С. Як Україні вирватися із занепаду	22
ОНІКІЄНКО С.В. Проциклічний характер і незбалансованість опор базельської концепції регулювання	27
ОЛЕШКО А.А. Вплив грошово-кредитної політики на економічний цикл	31
БЕСЕДІНА Т.І. Деякі організаційно-правові засади договірних відносин у зовнішньоекономічній діяльності	36
РУДИК В.К. Інституційні засади розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні	40
ОЛЕЙНИКОВА Л.Г., ЧОРНОЛУЦЬКА А.О. Проблема подвійного оподаткування та методи його уникнення	45
СЕМЕНИШИНА З.Р. Стан та перспективи побудови стратегії економічного розвитку України в контексті досвіду країн БРІК	48
КУРГІНА Л.Г. Ризикоорієнтована система податкового контролю оподаткування прибутку	53
МОГЛАТ І.М. Валовий внутрішній продукт за стадіями економічного обороту	58
ОЧЕНАШ І.П. Бюджетний дефіцит в Україні та способи його подолання	62
ВИСОЦЬКИЙ І.А. Державний фінансовий контроль: дискусії щодо визначення	66
БОДЮК А.В. Принципи прогнозування фіскального розвитку природно-ресурсного господарства	69
НИКОНЕНКО А.В. Дисбаланс попиту і пропозиції на промисловому сегменті ринку праці: причини формування та шляхи подолання	73
ОЛОФІНСЬКИЙ О.О. Механізми розвитку малого бізнесу в сфері товарного обігу України	78

Інноваційно-інвестиційна політика

СМЕРЕКА С.Б. Особливості інвестиційного забезпечення антикризового управління розвитком сфери послуг житлово-комунального господарства	84
РЕЗНИК Н.П. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК – передумова залучення іноземних інвестицій	88
ГОНЧАРЕНКО О.Г. Напрями вдосконалення фінансового забезпечення виробничого комплексу державної пенітенціарної служби України (інвестиційний аспект)	92
ДЯКОВА Т.М. Сутність фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання	95

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

МАРЧЕНКО В.М. Інтелектуальний капітал у процесах злиття та поглинання корпорацій	100
БУГРОВА О.О. Методологічні основи вдосконалення інституціональних механізмів взаємодії та конкуренції підприємств реального сектору економіки	105
БУРКАЛЬЦЕВА Д.Д. Модель взаємодії векторів розвитку та загроз економічній безпеці	110
ВАСЕЧКО Л.І. Огляд понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства	115
БУЛАХ Т.М., ПЛАХОТНИКОВА Л.О. Стратегічні засади соціального розвитку села	118
ЧОРНИЙ В.В. Принципи забезпечення конкурентних переваг залізниць України на ринку вантажних перевезень	123
БАЮРА Д.О., ЦАРИК І.М., ЧЕРНИШ Н.М. Еволюція наукової думки щодо соціальної відповідальності бізнесу	128
ІБРАГІМОВ Е.Е. Особливості формування стратегічного плану в корпораціях хлібопекарної галузі	134
ГЛУЩЕНКО О.І. Теоретичні та практичні аспекти використання управлінського персоналу торговельних підприємств	139
ЧЕХОВСЬКА М.М. Застосування збалансованої системи показників на залізничному транспорті як елемент ефективного розвитку галузі	143
ФРОЛЕНКО О.М. Бізнес-середовище підприємства: методичні підходи до його стратегічного аналізу	145
ГЕЄЦЬ І.О., БЕЛ'ЯНСЬКА А.О. Аналіз розподілу та визначення перспективних напрямів розвитку міжнародних авіаційних перевезень між регіонами світу в умовах глобалізації	150
КУЗНЕЦОВА М.О., КОБЛЯНСЬКА Г.Ю. Інформаційні системи підтримки прийняття управлінських рішень	154
ГЛУЩЕНКО О.М. Управління логістичною системою автомобілебудівного підприємства	158

Розвиток регіональної економіки

МОНАСТИРСЬКИЙ Г.Л. Територіальні та адміністративні чинники місцевого економічного розвитку	163
КУЗЬМИНЧУК Н.В. Концептуальні основи удосконалення фінансово-бюджетного регулювання розвитку регіонів України	169

Соціально-трудові проблеми

КОВАЛЬОВ В.М. Економічний закон оплати праці і його використання в господарській практиці України	174
МАЗУРОК П.П., ГУЗЕНКО О.П. Потенційний учасник національного ринку праці: сутність та рольовий аспект	182
РУСІНА Ю.О. Організаційна культура та основні аспекти її типології	186
КИЧКО І.І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення методики оцінки рівня задоволення особистих потреб	189